ПЕРЕДМОВА

Третій том академічного тлумачного «Словника української мови» у 20 томах (далі СУМ-20[1]; відповідно «Словник української мови» в 11 томах[2] позначаємо як СУМ-11) охоплює діапазон від **ВІДСТАВА́ННЯ** до **ҐУРА́ЛЬНЯ** (12737 лексичних одиниць).

Нижче наведено дані лексикографічної статистики стосовно третього тому й об'єднаного діапазону першого, другого і третього томів СУМ-20. У такий спосіб відтворено статистичні параметри процесу лексикографічного розвитку Словника української мови у 20 томах.

У табл. 1 представлено співвідношення лексики за частиномовною належністю у реєстрах СУМ-11 і СУМ-20 в межах діапазону третього тому:

Таблиця 1

Частини мови	СУМ-11, %	СУМ-20, %
Іменник	47,78 %	49,72 %
Прикметник	18,17 %	19,85 %
Дієслово	23,04 %	19,66 %
Дієприкметник	3,17 %	3,90 %
Прислівник	5,60 %	4,63 %
Займенник	0,01 %	0,08 %
Інші	2,23 %	2,16 %

Відповідні дані за сумою діапазонів першого, другого та третього томів СУМ-20, порівняно із СУМ-11, наведено в табл. 2:

Таблиця 2

Частини мови	СУМ-11, %	СУМ-20, %
Іменник	44,13 %	48,77 %
Прикметник	16,87 %	19,07 %
Дієслово	27,88 %	21,57 %
Дієприкметник	4,31 %	4,59 %
Прислівник	4,79 %	4,22 %
Займенник	0,08 %	0,10 %
Інші	1,94 %	1,68 %

Статистичні дані 3-го тому СУМ-20, як і попередніх томів, свідчать про деяке збільшення відносного обсягу іменників і прикметників порівняно з дієсловами. Це пояснюється активізацією номінаційних процесів у сучасній українській мові, спричиненою суспільно-історичними і глобалізаційними чинниками, а також помітним зростанням у СУМ-20, порівняно із СУМ-11, термінологічної лексики, представленої переважно іменниками.

У табл. 3 наведено статистичні дані щодо відносних пропорцій лексикографічних параметрів діапазону третього тому СУМ-20 і відповідного діапазону СУМ-11.

Таблиця 3

Назва показника	СУМ-11	СУМ-20	Збільшення у СУМ-20 порівняно із СУМ-11, %
Словникові статті	6911	12737	84,30%
Знаки у словникових статтях	2264418	4023341	77,68 %
Тлумачення реєстрових слів, у т. ч.:	9229	15138	64,03 %
— значень;	7920	13189	66,53 %
— відтінків значень	1309	1949	48,89 %
Ілюстрації	14725	36032	144,70 %
Усталені словосполучення, у т. ч.:	1163	4057	248,84 %
— сталі словосполучення;	714	696	-2,52 %
— еквіваленти слів;	0	41	–
— термінологічні словосполучення;	81	682	741,98 %
— фразеологізми	368	2638	616,85 %

З цієї таблиці видно, що обсяг реєстру діапазону **ВІДСТАВА́ННЯ–ҐУРА́ЛЬНЯ** у СУМ-20 порівняно із відповідним діапазоном СУМ-11 збільшився майже в 1,85 раза, загальний обсяг — майже в 1,78 раза. На 145 % (тобто майже у два з половиною рази) зросла кількість ілюстрацій, що є свідченням великої роботи з добору текстово-ілюстративного матеріалу. Особливо значне зростання — так само, як і в першому та другому томах, — зафіксовано в системі словосполучень, кількість яких збільшилася у третьому томі більше ніж утричі.

[1] Ідеться про другу редакцію Словника. Першу його редакцію, як зазначалося у Передмові до першого тому СУМ-20, було здійснено в період із 2002 до 2007 року.

[2] Словник української мови в 11 томах. — К.: Наук. думка, 1970–1980.

У табл. 4 подано порівняльні статистичні дані СУМ-11 і СУМ-20 за діапазоном трьох томів двадцятитомника **(А – ҐУРА́ЛЬНЯ).**

Таблиця 4

Назва показника	СУМ-11	СУМ-20	Збільшення у СУМ-20 порівняно із СУМ-11, %
Словникові статті	20751	35349	70,35%
Знаки у словникових статтях	6415481	12082947	88,34 %
Тлумачення реєстрових слів, у т. ч.:	28688	43631	52,09 %
— значень;	24825	38168	53,75 %
— відтінків значень	3863	5463	41,42 %
Ілюстрації	41493	94378	127,46 %
Усталені словосполучення, у т. ч.:	2528	8748	246,04 %
— сталі словосполучення;	1574	1751	11,25 %
— еквіваленти слів;	0	79	–
— термінологічні словосполучення;	169	1602	847,93 %
— фразеологізми	785	5316	577,20 %

Із слів, утворених за допомогою префікса **від-** та його варіанта **од-**, рідше вживаного в сучасній літературній українській мові, у реєстрі СУМ-20 подано тільки ті, що починаються з **від-.** Так само зі слів із початковим **вогн-** та **огн-** у реєстрі подаються тільки ті, що починаються на **вогн-**. Варіанти з **од-** та **огн-** наводяться в ілюстративному матеріалі. Це відображено в посиланнях у томі з літерою «О» (напр.: **ОДС...** *див.* **відс...;** *напр.:* **одсахну́тися, одсебе́ньки, одспіва́ти, одсуди́ти** *і т. ін. див.* **відсахну́тися, відсебе́ньки, відспіва́ти, відсуди́ти** *і т. ін.;* **ОГН...** *див.* **вогн...** (*крім слів, розроблених на* **огн...**); *напр.:* **огневи́й, огне́нний, огнецві́т, о́гник, огня́ни́й** *і т. ін. див.* **вогневи́й, вогне́нний, вогнецві́т, во́гник, вогня́ни́й** *і т. ін.).*

В укладанні третього тому СУМ-20 взяли участь: І. В. Шевченко (відстава́ння – вітамі́т, гаря́ч – гідропа́тія; керування групою лексикографів), Г. М. Ярун (віта́нія – во́мпити), О. О. Погрібна (во́на – во́шка, губа́ – ґура́льня), Л. М. Томіленко (вощано́й – вра́нці, гній – гомеоре́з), Л. Л. Шевченко (врата́ – всія́тися, гіпо́теза – гніздю́к), Л. М. Менько (вска́кувати – втушкува́тися, граве́ць – грошолю́бство), Н. М. Заїка (втяга́ння – вулканоло́гія, гру́ба – гуая́ва), О. С. Мільченко (ву́льва – в'я́хир, гомеоста́з – граве́рство), О. А. Стишов (г – газолі́новий, гідропедо́лог – гіпоталаму́с), В. В. Чумак (газолічи́льник – гарюва́ти). Усталені словосполучення у Словнику опрацювали В. М. Білоноженко і В. О. Винник.

Науковий редактор третього тому — член-кореспондент НАН України С. Я. Єрмоленко. Наукові консультанти третього тому: Н. Г. Озерова та О. О. Тараненко (з лінгвістичних питань), Л. В. Туник (з редакційної роботи). Редагування тому виконували Л. В. Туник і Н. В. Щербакова. Технологічну підтримку Віртуальної лексикографічної лабораторії «Словник української мови» забезпечували: К. М. Якименко (головний технолог-програміст) та комп'ютерні технологи С. І. Волошина, І. М. Кондрачук, М. П. Слабковська. Покажчик словосполучень до третього тому сформувала І. В. Остапова. Комп'ютерну верстку здійснили І. М. Кондрачук, М. Ю. Кригін та І. В. Остапова. Менеджери третього тому: М. Ю. Кригін, Ю. В. Леонтьєв і В. В. Манако (планування і контроль робіт, розроблення технологічних схем, організація робіт із розроблення та проведення автоматизованого тестування лексикографічної бази даних Словника, взаємодія з видавництвом). Науковий керівник проекту «Словник української мови у 20 томах» — академік НАН України В. А. Широков.

Рецензенти третього тому: доктор філологічних наук, професор М. Г. Кочерган, доктор філологічних наук, професор Л. І. Мацько, доктор філологічних наук, професор А. К. Мойсієнко, доктор філологічних наук, професор М. Я. Плющ.

Оскільки обсяг Українського національного лінгвістичного корпусу, який є основним джерелом ілюстративного матеріалу для Словника української мови, постійно зростає, у процесі роботи над третім томом Словника його текстово-ілюстративну базу було розширено за рахунок уведення до списку джерел творів таких авторів:

Л. Дашвар
М. Дашкієв
С. Караванський
І. Карпа
І. Керницький
І. Кирій
Д. Косарик
В. Марсюк
В. Рубан
М. Сингаївський
В. Фіялко.

Крім того, додано такі переклади:

В. Мисик, пер. з тв. Р. Бернса
В. Підмогильний, пер. з тв. Г. де Мопассана
М. Рильський, пер. з тв. М. Гоголя
М. Садовський, пер. з тв. М. Гоголя
Борис Тен, пер. з Арістофана
Борис Тен, пер. з Есхіла.

Авторський колектив висловлює щиру подяку всім, хто висловив зауваження та побажання до першого і другого томів СУМ-20, що було враховано в подальшій роботі.

УКРАЇНСЬКИЙ АЛФАВІТ

Аа,	Бб,	Вв,	Гг,	Ґґ,	Дд,
Ее,	Єє,	Жж,	Зз,	Ии,	Іі,
Її,	Йй,	Кк,	Лл,	Мм,	Нн,
Оо,	Пп,	Рр,	Сс,	Тт,	Уу,
Фф,	Хх,	Цц,	Чч,	Шш,	Щщ,
Ьь,	Юю,	Яя			